

perspektiv

- På slutten av 1700-tallet lovet den russiske keiserinnen Katarina den store svenske bønder et nytt og bedre liv i Ukraina. Men de fikk oppleve et område hjemsøkt av nød og krig.

Katarina den store, 1729–96.

- Den lille kolonien greide på usedvanlig vis å bevare sin kultur og egenart. Og etter hundre og femti år besluttet de noe helt spesielt: å vende tilbake til moderlandet.

- Men virkelighetens Sverige var ikke helt som i drømmene. En gruppe vendte like godt tilbake igjen til den lille byen i Ukraina.

Det er mer enn to hundre år siden svensker fra Dagö i Østersjøen utvandret til Ukraina. Men de har holdt på språket sitt og sin spesielle kultur, med kirken og det religiøse livet i sentrum.

Ble lokket til Ukraina

I 1781 ble fattige svenske bønder lokket til å begi seg ut på vandring til Ukraina. Der skulle det flyte av melk og honning. Nådeløse forhold gjorde at under halvparten nådde fram.

TEKST MALIN BRATTSTRØM

DET ER 20. AUGUST 1781. På havna i Dagö, ei øy i Østersjøen utenfor kysten av Estland, skjer det noe usedvanlig. Ca. 1500 av øyas to tusen svenske innbyggere har samlet seg i havneområdet.

De skal legge ut på en skjebnesvanger vandring: først ta seg over til fastlandet og deretter vandre til Svartehavskysten for å slå seg ned i Ukraina. Det er en vandring på ca. to hundre mil. Akkurat denne dagen er det ikke mulig å oppdrive nok båter, men etter noen dager kan ferden begynne.

Bortimot ett hundre og femti år seinere fatter etterkommerne deres en dramatisk beslutning. De bestemmer seg for å reise tilbake igjen. Fremdeles som en samlet gruppe, fremdeles med sin egen kultur.

Bøndernes jord blir solgt

Hva var bakgrunnen for utreisen? Det hadde bodd både svensker og estlendere på Dagö i århundrer, ei flat, steinrik og karrig øy. Ikke bare gjorde naturen det til en utfordring å overleve her, det var også en stadig kamp mot øvrighet og adel for ikke å bli utbyttet.

Dagö tilhørte Sverige fra 1563 og fram til 1710, da øya falt inn under Russland. I denne perioden gjorde svenske adelsmenn det de kunne for å avtvinge skatter og dagsverk av de fattige svenske bøndene. Og adelsfolket ga seg ikke selv etter den russiske overtakelsen: Gjennom personlige kontakter med den russiske keiserinnen, Katarina den store (f. 1729, keiserinne 1762–96), fikk de tilbake retten til Dagö.

Særlig ble de behandlet hardhendt av en rik greve ved navn Carl Gustav Magnus Stenbock. Om bøndene protesterte, risikerte de å bli solgt. Men bøndene lot seg

ikke knekke. Til slutt ble Stenbock lei av dem. Han mente bøndene ikke hadde rett til noe av jorda og solgte like godt hele øya til en polsk adelsmann.

Et land som fløt av melk og honning

Katarina den store var informert om hva som skjedde på øya, og så sitt snitt til å utnytte situasjonen. Russland hadde akkurat erobret Ukraina fra Tyrkia, og bøndene kunne bli brikker i et større prosjekt: å befolke og dyrke opp de nyerobrede områdene. Hun lot derfor kunnngjøre at bøndene skulle forflyttes til Ukraina. ▶

Bløffmakeren

Det var fyrst Grigory Potemkin som hadde gitt Katarina den store ideen om å bruke svenskene på Dagö for å befolke øde områder i Ukraina. Potemkin hadde vært Katarinas elsker og hadde en sterk maktposisjon ved hoffet.

Spesialist på bløff

Potemkin sendte spesialfolk til Dagö for å overtale bøndene om hvilket storslått område som ventet dem. Og de lyktes godt med å framstille det karrige området i Ukraina som et Kanaan som fløt av melk og honning.

Potemkin var ingen hvem som helst når det gjaldt bedrageriske framstillinger: Fremdeles lever uttrykket "potemkinkulisser". Det skriver seg fra den gangen Katarina reiste til den nylig erobrede Krim-halvøya i 1787. Som ansvarshavende ville Potemkin få fram at han hadde fått skikk på området, og lot bygge teaterdekorasjoner langs veien for å skjule en grim virkelighet for Katarina.

Grigory Potemkin, 1739–91.

Ett løfte ble innfridd

Men Potemkin holdt ett av løftene som ble gitt til bøndene på Dagö: en kirke i Gammalsvenskby. Den var en personlig gave fra Potemkin, og det samme var en nattverdskalk, et krusifiks og messeskrud. Årsaken var antakelig at han i sin ungdom hadde vært keiserlig sendebud til Sverige.

Fagre løfter skulle lokke de vanskeligstilte bøndene: I Ukraina skulle det stå flotte hus ferdige til dem, der vrimlet det av fisk i elvene og åkrene bugnet. Egen kirke og svensk prest skulle de også få, og attpåtil skattefrihet i de første årene.

Bøndene ville nødig forlate det området som forfedrene hadde brukt århundrer på å dyrke opp. Men løftene om "Kanaans land" fristet, og det ble til at de aller fleste bestemte seg for å prøve lykken i landet ved Svartehavet. Det var en skjebnesvanger avgjørelse. De fleste skulle ikke engang nå fram. To år seinere var bare 135 personer i live av de ca. 1500 som bega seg ut fra Dagö.

Dødsmarsjen

Det var et langt og broket tog av mennesker som startet på den lange vandringen. De fleste måtte ta seg fram til fots. Noen hadde kjerrer, men ikke alle hadde hester eller okser til å trekke vognene. De fikk bare ta med seg det aller mest nødvendige, og ingen

erstatning for jorda og gårdene de måtte forlate. Som eskorte på den farlige ferden fikk de med seg femti kosakker av de russiske myndighetene.

Den russiske vinteren kom tidlig, med kulde og storm, og mange ville snu allerede mens de gikk gjennom Estland. Etter to måneder nådde de likevel Moskva. Da hadde imidlertid ca. to hundre allerede bukket under for de nådeløse forholdene.

Først i februar 1782 begynte de å sette seg i bevegelse igjen mot målet ved Svartehavskysten. Snøstormene var iskalde, maten skral og mange ute av stand til å gå selv. Mange av hestene hadde bukket under, og de av kjerrene som fremdeles var brukbare, var i dårlig forfatning. De sterkeste måtte derfor bære de svakeste. Toget av slitne, fattige og syke mennesker – mange av barna hadde også fått kopper – greide knapt å slite seg ti kilometer framover per dag.

Framdriften ble ledet av en kosakk, kaptein Makaretov, en hard og hjerteløs mann. Han drev dem framover som dyr – med piskeslag. Til slutt var de fleste i så dårlig forfatning at til og med den hjerteløse Makaretov så at noe måtte gjøres. De gjorde stans i i Resjetilkova, en by i Ukraina, der befolkningen tok vel imot dem da de hørte at de var forviste svensker.

Utmattelsen gjorde at rundt 350 av utvandrerne døde i denne byen. Og det sies at innbyggerne i Resjetilkova, som følte medynk med svenskene, deltok i så mange begravelser at de lærte seg de svenske begravelsessalmene utenat!

"Nå ble vi ordentlig lurt"

Etter at de overlevende hadde samlet krefter, greide de å ta seg fram til Dneprfloden. Der ble kvinner og barn satt på flåter, mens mennene vandret langs bredden. Så, omsider, 1. mai 1782, nådde de stedet som var utsett for dem.

Landet som skulle flytte av melk og honning, viste seg å være flatt og karrig. Våren var over, og tørke hadde svidd av det meste av vekstene. På en forhøyning så de en samling av brakker og jordhytter. Var det de flotte husene de var lovet? En av de dødstrøtte utbrøt: "Nå ble vi ordentlig lurt." Likevel steg det en takksigelse til himmelen over at den to hundre mil lange dødsmarsjen var over. De stemte i

Det var karrige forhold som møtte de svenske utvandrerne. Men kirken var viktig, denne sto ferdig i 1885. Til høyre: Et typisk hjem i Gammalsvenskby på slutten av 1800-tallet.

en salme, og syngende toget de oppover mot brakkebyen.

Det ble lagd en fortegnelse over antallet som hadde nådd fram: 535 personer. To måneder seinere ble det lagd en ny oversikt. Da hadde tallet sunket til 484. Men det skulle bli verre.

Frodige åkrer?

Det viste seg at brakkebyen var fylt opp av kosakker, og utvandrerne ble innkvartert sammen med dem. Deretter måtte de prøve å lage seg noen krypinn, først enkle jordhytter. Og de frodige åkrene? De ble møtt av leirblandet sandjord, vanskelig å pløye opp med bare en treplog.

Svenskene hadde riktignok fått tildelt et ganske stort område, men dette ble raskt redusert til bare en firedel, for det var flere om beinet; både tyske og polske kolonister kom til området omtrent samtidig. Stykket som til sist ble svenskernes, var en 15 kilometer lang og 1 kilometer bred stripe.

Landet fløt ikke akkurat av melk og honning, men ett av løftene fra de russiske myndighetene ble faktisk holdt – løftet om egen kirke med en svensk prest. Presten holdt riktignok ikke ut det harde steppelivet i mer enn to år, og en ung skolelærer måtte steppe inn som erstatning. Men han var ikke presteviet, og kunne dermed ikke gi nattverd – en stor utfordring for de dypt religiøse nybyggerne. Løsningen ble å få nattverd av prester fra de nyetablerte tyske nabo-byene. Det var også tyskerne som satte det navnet på byen som kom til å bli stående: Gammalsvenskby (Alt Schwedendorf).

De karrige forholdene, dårlig ernæring og sykdom gjorde at etter ett år var det bare igjen 135 personer av de ca. 1500 som hadde gitt seg ut fra Dagö.

Nådeløse forhold

Langsomt begynte livet å lysne noe for de hardt prøvede utvandrerne etter hvert

som de vente seg forholdene. I 1804 hadde antallet steget til 188 personer, 97 menn og 91 kvinner, fordelt på 32 gårder.

Men skjebnen viste lite nåde. I 1835 brant hele byen ned, med både hus og redskaper. Og, som om ikke det skulle være nok – ikke mange år etterpå ble byen rammet av jordskjelv, og mange av husene ødelagt.

1853 brøt Krimkrigen ut (der Russland kom i krig med Tyrkia, støttet av vestmaktene). Gammalsvenskby befant seg ikke mer enn 20 mil fra det mest intensive krigsområdet, og de russiske myndighetene opprettet et militærpsykehus i skolebygningen: I løpet av et par måneder i 1855 ble 22 000 soldater innkvartert i distriktet. Epidemiene spredte seg raskt blant soldatene og rammet lokalbefolkningen.

Den svenske utposten var lenge isolert fra kontakt med andre svenskstalende, og giftemål med mennesker utenfor det lille bysamfunnet forekom nesten ikke. Minnene fra tiden på Dagö begynte nok

Dagö-svenskenes utvandring. Og veien tilbake til Sverige.

Svenskbyboerne i dag

I dag er Gotland sentrum for svenskbyboernes etterkommere. Men noen bor stadig i Ukraina.

I 1954 ble foreningen Svenskbyborna etablert i Sverige. Den eier i dag Svenskbygården på Gotland, et samlingspunkt for etterkommerne, og med et museum åpent på sommertid.

Foreningen arbeider aktivt med hjelpevirksomhet til den nåværende Gammalsvenskby i Ukraina, blant annet med medisiner. Foreningen søker også årlig om støtte til fortsatt undervisning i svensk.

Gammalsvenskby teller i dag et hundretalls sjeler. Den kulturelle arven har gjort at de stadig er mer vestorienterte enn de øvrige ukrainerne i regionen. Ved valget i 2010 fikk for eksempel Julia Timoshenko tre firedele av stemmene da kommunisten Viktor Janukowitsch vant.

Hva med en rødbetsuppe fra Gammalsvenskby?

Beboerne i Gammalsvenskby var usedvanlig tro mot sine tradisjoner, en av årsakene til at de kunne holde sammen så lenge som en egen gruppe. De utviklet også sine egne mattradisjoner, der gammel svensk matlagning ble supplert av elementer fra kulturen i Ukraina. Retten nedenfor er et eksempel i så måte.

De hadde normalt rikelig med grønnsaker, og også kunne bevares gjennom vinteren i jordkjellere. Retten under besto til vanlig bare av grønnsaker, men til fest og bryllup ble det lagt i kjøtt- eller kyllingbiter. Det hørte også med noen skjær med smetana; sur fløte.

Oppskrift på Bortz (rødbetsuppe) 6-8 personer

- 1 kg kjøttvann
- 1 hakket gul løk
- 1 hode hvitkål
- 1 rødbet i terninger
- 1 reven rødbet
- 1 gulrot i terninger
- 1 reven gulrot
- 1 spiseskje salt
- 2 laurbærblad
- 12 pepperkorn
- 1 kg poteter
- 5 ferske tomater

Skyll kjøttet, og legg det på bunnen av ei gryte med så mye vann at det dekker kjøttet. Kok opp, løft iblant kjøttet fra bunnen, og skum godt av. Legg i grønnsakene utenom poteter og tomater. Skum av når det begynner å koke. Legg i salt, pepper og laurbærblad, og la det koke langsomt en god stund. Tilsett potetene. Når de er myke, legg i de oppdelte tomatene. Kok i ti minutter, og sil fra tomat-skallene.

Gammalsvenskby er nå en del av byen Zmiyivka, som også inkluderer tre gamle tyske landsbyer. Mange av innbyggerne opplever i dag situasjonen som utrygg, siden byen ligger midt inne i et område som sympatiserer med russerne.

å blekne noe, men språk, høytidstradisjoner og matkultur levde videre.

De hadde lenge spart penger til å bygge en ny kirke, og fikk en stor oppmuntring da den svenske prins Carl stilte seg i spissen for en storstilt innsamling. Sommeren 1885 stod kirkebygget ferdig.

Slutten av 1800-tallet var fredeligere, og befolkningen økte. Men resultatet ble knapphet på jord, og mange så ingen annen utvei enn å utvandre. Canada ble målet for mange, andre utvandret til Sibir, der de ble møtt av elendige forhold. Mange vendte tilbake, en av dem med kommentaren: "Hvorfor reise helt til Sibir når vi likevel kan dø her i Gammalsvenskby?"

Krig og naturkatastrofe

Svenskbyboerne hadde havnet i et land og et område som skulle hjemsesøkes av krig. I 1904 brøt det ut krig mellom Russland og Japan. Mengder av dyr og vogner ble rekvirert av myndighetene, skattene ble fordoblet, og unge menn ble innkalt til krigstjeneste.

I 1914 brøt første verdenskrig ut, og alle menn i våpenfør alder ble innkalt, hester og vogner måtte leveres uten erstatning. I 1917 kom den russiske revolusjonen, med en grusom borgerkrig i kjølvannet. Revolusjonære "røde" bolsjevikker herjet på steppene med plyndrings- og propagandaraid, og i en periode befant Gammalsvenskby seg rett ved sentrum for kampene, med de "røde" og de "hvite" på hver sin side av Dnepr. Menn i byen ble skutt, kvinner voldtatt, mat og redskaper stjålet.

Samtidig opplevde innbyggerne enda en katastrofe: en usedvanlig tørkeperiode sommeren 1921. På få måneder bukket 80 av svenskbyboerne under av sult, og et brev med rop om hjelp ble sendt til Sverige i form av et bibelsitat: "Mästare, hjälp, vi förgår!".

Nødretet resulterte i innsamlingsaksjoner, og i 1923 kom det 33 jernbanelaster med hjelpesendinger, også med jordbruksmaskiner, skolebøker og legemidler. En helt spesiell gave ble sendt av "Riksforeningen for svenskhetens bevarande i utlandet": tre kirkeklokker! Kjærkomne

Det er 22. juli 1929. Innbyggerne i Gammalsvenskby samles ved Dnepr for å gå om bord i damperne "Vorovskij" og "25. oktober". Reisen tilbake til Sverige skal begynne.

Tilbake til Sverige

Det ble et følelsesladet møte med gamlelandet for svenskbyboerne.

1. august 1929 kunne svenskbyboerne igjen sette foten på svensk jord. Siste etappe var med båt. Fra fordekket lød svenskbyboernes kor. Det store øyeblikket nærmet seg. "Der ser Ni nu Sverige," sa han som ledet reisen. I stillhet så de kysten nærme seg. En og annen av kvinnene måtte tørke øynene med forkleddet.

Prinsen ønsker velkommen

På kaia myldret det av mennesker og flagg vaiet. Klokka halv sju klappet ferjen til kai. Koret sternte i "Sverige". Og på kaia forkynte en stor plakate: "Välkomna til Sverige!". Noen tenkte riktignok at det manglet et "hem til Sverige".

En mann sto aleine på kaia. Han var lang og hengslete, og lett å dra kjensel på for svenskbyboerne: Det var hans kongelige høyhet prins Carl, president for det svenske Røde Kors, som gikk opp på talerstolen: "Kolonister fra Gammalsvenskby, menn og kvinner! (...) Vi svensker er beredt til å hjelpe dere til å få fotfeste på svensk jord så langt det er mulig for oss (...). Måtte deres nyfunne fedreland motsvare forventningene deres, og måtte framtida her bli lys og lykkelig!"

På vegne av svenskbyboerne trådte læreren Gustav Utas fram: "Den jorda som vi for noen øyeblikk siden tråkket på, har under disse årene vært vårt og våre forfedres mål. Tanken på Sverige, tradisjonene oppe i Norden og bevisstheten om landets høye kultur har vært vår ledestjerne under år med bitter sorg og lidelser (...)."

Den siste dagen var brennhet. Da den ebbet ut, var det nok vanskelig for mange å fatte at livet her skulle ta slutt etter halvannet hundre års bosetting. Kanskje ble det virkeligere for dem som så floddamperne "Vorovskij" og "25. oktober" gli inn mot bredden av Dnepr ved to-tida om natta 22. juli 1929.

Ved soloppgang begav innbyggerne seg ned mot elvebredden ved floden. Det

var der de overlevende fra dødsmarsjen hadde kommet i land for 147 år siden.

Blandet mottakelse i hjemlandet

Med båt gikk ferden først til Romania, deretter videre med tog gjennom Europa og til Sassnitz i Tyskland, så med båt til Trelleborg i Sør-Sverige. Etter ni dagers reise, 1. august 1929, kunne svenskbyboerne sette foten på svensk jord. ▶

klokker, for religionen hadde hele tida hatt en sentral plass i Gammalsvenskby.

Men revolusjonens kommunistiske ideologi gjorde det stadig vanskeligere å beholde en åndelig og religiøs selvstendighet, og frykten steg for at jordbruket skulle kollektiviseres. I 1927 slo så innhøstingen feil igjen, og det var ingen håp om mer hjelp fra Sverige, der var det økonomisk krise.

Begeret var fullt. Hva skulle de gjøre? På et møte 30. juni 1928, der alle voksne var til stede, ble det enstemmig tatt en skjebnesvanger avgjørelse: De 240 familiene - 888 personer - ville prøve å få tillatelse fra myndighetene til å vende tilbake igjen til Sverige. Først var svaret at Sverige verken hadde rett eller plikt til å sørge for dem. Men så, i februar 1929, vedtok den svenske Riksdagen en innreisestillatelse.

Oppbruddet

Dagene forut for avreisen var følelsesladde, og kirkeklokkene kalte til flere gudstjenester de siste dagene i Gammalsvenskby.

De vendte tilbake til et Sverige i økonomisk krise, og der mottakelsen var todelt: I mange avisartikler ble de nyankomne landsmennene hetset; en parallell til dagens innvandrerdébat. Andre oppfordret imidlertid det svenske folket til å ta vel imot emigrantene fra Gammalsvenskby.

Det ble også satt i gang en nasjonal pengeinnsamling, og det ble kjøpt 35 gårder. 21 av gårdene lå på Gotland, stadig et sentrum for etterkommerne. Flere av svenskbyboerne var imidlertid misnøyd med mottakelsen. De hadde ønsket å holde gruppen samlet, noe den svenske staten ikke tok hensyn til. Misnøyen gjorde at ca. 70 personer reiste videre til Canada og sluttet seg til den tidligere kontingenten der.

Noen av barna fra Gammalsvenskby som kom til Sverige i 1929.

I 1943 hadde den Røde armen rykket fram til den østre bredden av Dnepr. Da kom ordren om at "folketykerne" skulle evakueres – de skulle brukes i nazistenes *Generalplan Ost*, et stortilt kolonisasjonsprosjekt i det vestlige Polen. Da Tyskland kapitulerte, fikk noen lov til å returnere til Gammalsvenskby, men russerne regnet de fleste som tyskere og deporterte dem til Nord-Russland.

Epilog

Jeg kom første gang over historien om svenskbyboerne en gang jeg sto og bladde i en bok om mattradisjonene deres i et svensk antikvariat.

Jeg ble berørt av denne historien om vanlige menneskers slit og ukuelige vilje, og en utrettelig kamp i forhold til øvrigheten. Og med et usedvanlig samhold: Det lille samfunnet

beholdt sin egenart og kultur gjennom mer enn hundre og femti år.

Og slik er historien. I den store sammenhengen er menneskene bare korkbiter på en bred og urolig elv. De bringes vilkårlig hit og dit. Noen holder seg flytende, andre går under.

Og, som en svensk avis skrev i 1929: "Svenskbyboernes tilbakekomst hører til en virkelighet som ingen diktning kan konkurrere med – uansett hvor fantasifull den skulle være. Slike sjeldne kapitler i menneskers og folks liv skriver bare den uutgrunnelige skjebnen – eller en vis allmakt."

Vil du vite mer?

■ FORFATTER
Malin Brattström er frilanser.

■ BØKER
Historien om Gammalsvenskby och svenskarna i Ukraina av Jörgen Hedman og Lars Ålander, Dialogos, 2003.

Svenskbyborna av Jan Utas, Gotlands Allehandas Förlag, 1982.

Livet i Gammalsvenskby. *Svenskbybornas mattraditioner, seder och bruk* av Ingeborg Lingegård, LTs förlag, 1978.

■ NETT
www.svenskbyborna.se

I 1692 ble Martha Corey dømt til døden for å stå i ledtog med Satan. En tilreisende til den amerikanske småbyen Salem overvar rettssaken.

TEKST DEODAT LAWSON

KLOKKEN 12 STEG dommerne inn i lokalet, som var smekkefullt av tilskuere. Mr. Noyes startet det hele med en svært poengtert og følelseladd bønn. Goodwife Corey [Martha] ble så kalt opp for å svare på anklagene mot henne. Hun ga uttrykk for at hun ønsket å be, noe som vekket forundring, siden hun var under påsyn av flere hundre mennesker.

Dommerne fortalte henne at de ikke ville tillate henne noe slikt; de hadde ikke kommet dit for å høre henne be, men for å forhøre henne om det hun sto anklagd for. Mr. Hawthorne spurte henne hvorfor hun hadde rammet de tre barna slik at de fikk rykninger og kramper og kom med blasfemiske skrik. Hun svarte at hun ikke hadde rammet dem. "Hvem gjorde det da?" spurte han så. "Jeg vet ikke, hvordan skulle jeg kunne vite?" svarte hun.

Beskyldningene hagler

Antallet rammede personer på dette tidspunktet var omtrent ti, blant dem fire gifte kvinner, fire tjenestepiker og tre småjenter mellom ni og tolv år. Disse var Elizabeth Parris, Abigail Williams og Ann Putnam.

Martha Corey på tiltalebenken, samt et vitne med innlevelses-evne, i en illustrasjon av John W. Ehningers i 1902.

De fleste av dem var til stede under forhøret av Goodwife Corey, og kom med voldsomme anklager om hvordan hun hadde påvirket dem; de var blitt bitt, kløpet og forsøkt kvalt. I sine anfall kunne de se hennes skikkelse komme mot dem med en bok. Den anklagede sa at hun ikke hadde noen bok. Men anklageme påsto at hun hadde en gul fugl som sugde mellom fingrene hennes. Spurt om hun hadde kontakt med ånder, svarte hun at hun ikke hadde kjennskap til slikt, hun var en kvinne av gospelsen.

De rammede utbrøt da at åh, du er en heks av gospelsen! Ann Putnam bekreftet at en dag, da løytnant Fuller var til bønn i hennes fars hus, hadde hun sett Goodwife Coreys skikkelse, og at hun hadde vært i ferd med å be til Djevelen. Hun kunne

ikke være helt sikker på at det var Goodwife Corey, men hun var sikker på at det var formen hennes hun så.

Corey svarte at dette var fattige, forvirrede barn som det ikke var noen grunn til å ta på alvor. Mr. Hawthorne og Mr. Noyes repliserte at det var klart for alle de tilstedeværende at jentene var forhekset, og at det kun var hun, den tiltalte, som sa at de var forvirret.

Utfører trolldom i retten

Det ble lagt merke til at hver gang den tiltalte bet seg i leppen under forhøret, ble en av de rammede bitt i armen eller vristen, og bitemerkene ble vist fram for dommerne, prestene og andre. Etter dette ble det også observert at når den tiltalte lente brystet

mot setet foran seg, ble ofrene ytterligere rammet. Særlig gjaldt dette Mrs. Pope, som klagde over fryktelige smerter i buken, som om innvollene var i ferd med å bli revet ut. Med voldsom kraft anklagde hun Corey for å være årsaken til dette; først kastet hun muffen på tiltalte, og da den bommet, traff hun med en sko.

De rammede spurte henne så hvorfor hun ikke slo følge med de andre heksene som samlet seg utenfor møtelokalet. Hørte hun ikke trommene deres? De anklagde henne for å omgås Djevelen midt under forhøret; han var til stede som en mørk skikkelse som hvisket tiltalte i øret. De bekreftet også at den gule fuglen var til stede. [...]

Hun nektet for alt hun sto anklagd for, og sa at de ikke kunne bevise at hun var en heks. Samme ettermiddag ble hun sendt til fengselet, og etter at hun var satt inn, viste hun seg aldri for dem igjen, ei heller rammet hun dem slik hun hadde gjort tidligere.

Vil du vite mer?

■ FORFATTER
"The Salem Witch Trials, 1692", EyeWitness to History, www.eyewitnesshistory.com.